

Ökofalu, a fenntarthatóbb társadalom és település találkozása

Készítette: „Polixeny”

2012. február 2.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
A fenntartható társadalom és a fenntartható település elméletei.....	4
Információs társadalom vagy tudástársadalom a fenntartható társadalom?.....	4
A fenntartható társadalom alapelvei és dimenziói	12
A fenntartható település szakirodalmi áttekintése.....	14
Az ökofalvak bemutatása	22
Általánosan az ökofalvokról.....	22
Az ökofalu mozgalmak	23
Az ökofalvak jellemzői	24
Két magyarországi ökofalu összehasonlító elemzése – Gyűrűfű és Visnyeszéplak	25
Konklúzió.....	28
Irodalomjegyzék.....	29
Könyvek:	29
Hálózati források:	29
Mellékletek.....	30
1. számú melléklet: Kutatási terv	30
2. számú melléklet: Daniel Bell: Az információs társadalom modellje.....	32
3. számú melleklet: Gyűrűfű és Visnyeszéplak összehasonlító táblázata.....	33

Bevezetés

Az információs és kommunikációs technikák XXI. századi széles körű térhódítása révén a posztindusztriális társadalom egyre több társadalmi kihívással néz szembe. A jelenlegi társadalmi berendezkedést mindenekelőtt az információs társadalom fogalmával írhatjuk le, amely kifejezés az ezredfordulóra vált ismertté. A társadalomtudományokon keresztül a politikában és a médiában is gyakran megjelenő fogalom, ezért nehéz összefoglalóan definiálni az információs társadalmat, mint jelenséget.¹

A kutatás célja bemutatni, hogy a napjainkra kialakult információs társadalmi környezet már nem tartható fenn, olyan okokra visszavezethetően, mint például a környezet kizsákmányolása, a túlzott energiafelhasználás, és a fogyasztói társadalom értékrendje. Vizsgálunk kell azonban, hogy melyek azok az információs társadalommal megjelent, de állandó, fenntartható eredmények - így például a távközlési rendszerek, a telekommunikációs eszközök, és a megszerzett társadalmi tudásbázis - amelyek alapját képezhetik a fenntartható társadalomnak, és kiegészülnek az ilyen társadalom alapelveivel. Az utópisztikusnak tűnő társadalmi képben megjelenik azonban az oktatás intézményi és ideológiai rendszere, amely szemben áll az egyenlőtlenségek megszüntetésére törekvés alapelveivel. Az ökofalvak példáján keresztül mutatunk be egy fenntarthatóbb közösségi modellt, illetve lehetséges település típust, amely a mai magyar társadalom számára véleményünk szerint példaértékű lehet, amennyiben képes lemondani a túlzott fogyasztás következtében kialakult szükségleteiről, csökkenteni tudja igényeit és egy boldogabb, harmonikusabb valamint szolidárisabb életre vágyik.

A dolgozat az információs társadalom és tudástársadalom fenntarthatóságának vizsgálatával kezdi a fenntartható fejlődés dimenzióinak kutatását, majd a fenntartható társadalom alapelveit és a fenntartható települési modellek elméleti hátterét szemlélteti. Ennek bemutatására azért van szükség, mert az ökofalu ezek közös megjelenési formája, és követendő modell lehet.

A tudományos vizsgálódás során a téma hazai és külföldi szakértőinek eredményeit összevetve elemezzük a téma szakirodalmát, és kvalitatív kutatást végzünk keresztmetszeti idődimenzióban Gyűrűfűn illetve Visnyeszéplakon, két dél-dunántúli ökofaluban.

A fenntartható település ideák közül mintaként említettük a magyarországi Élőfalú Hálózat néhány tagját és összehasonlító elemzés alá vettünk két dél-dunántúli ökofalvat. Ide

¹ <http://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

kapcsolódva kell megemlítenünk a klímabarát települések kérdéskörét is, amelynek részletesebb kifejtésére csak önálló kutatás lehet hivatott.²

A fenntartható társadalom és a fenntartható település elméletei

Információs társadalom vagy tudástársadalom a fenntartható társadalom?

Témánk vizsgálatát a dolgozatban bemutatott eredményének pontos megértéséhez azzal kell kezdenünk, hogy meghatározzuk a kérdéskör alapvető fogalmainak jelentését, a rájuk vonatkozó legfontosabb hazai és nemzetközi felfogásokat. Mielőtt belekezdünk a társadalmi modellek diskurzusába, tisztáznunk kell, hogy mit is nevezünk információnak és tudásnak. E kérdés megválaszolását Nico Stehr „A modern társadalmak törekenysége” című munkája alapján mutatjuk be. Mint írja, egyes tanulmányok szerint az információ bizonyos tudásformák alfajaként értelmezhető. Aszimmetrikus dichotómiát állapít meg, mely szerint az *”ismerni valamit”* és a *”tudni valamiről”* közti különbségek azt sugallják, hogy az információ és tudás között lehet különbséget tenni. Az *”ismerni valamit”* annyit jelent, hogy valamely dolognak ismerjük a tulajdonságait, míg a *”tudni valamiről”*-ből *”ismerni valamit”* lesz, hiszen ahogy a tudás fejlődik, beérik, jobban megfogalmazottabbá válik. Stehr szerint a tudás egyenlő a cselekvéssel, hiszen a tudás képessé teszi a társadalmi szereplőket arra, hogy valamit mozgásba lendítsenek. Az információt pedig úgy definiálja, hogy egy sokkal általánosabb és korlátozottabb fogalom a tudásnál. Az információ pusztán annyit jelent, hogy amit az egyes társadalmi szereplők megszerznek, illetve birtokolnak, és ez által egy lépést tesznek a tudás megszerzésének folyamatában. Végezetül, ahogy a mindennapokban is tapasztaljuk, az információ terjedésének jele maga a kommunikáció.³

Miután tisztáztuk e két fogalom típusát, bemutatjuk, hogy egyes társadalomtudósok hogyan és miért érvelnek a tudástársadalom illetve az információs társadalom mellett. A különbség az egyes társadalmi modellek között abban keresendő, hogy egyes szerzők milyen okokat feltételeznek a társadalmi változás háttérében.

A tudástársadalom ideáját először Robert E. Lane fogalmazta meg az 1960-as években, de az általa használt szó a *„tudóstársadalom”* (knowledgeable society). Úgy gondolta, hogy a társadalomban tudományos érvelés kerül középpontba a hétköznapi életben is meglévő

² Már önálló kutatás tárgyát kell adja e települések összevetése a fenntartható társadalom dimenzióival és alapelveivel, a mai magyar társadalomnak lehetséges jövőképet adva, erre dolgozatunk nem lehet hivatott.

³ Nico Stehr (2007): A modern társadalmak törekenysége. Budapest: Gondolat-Infonia Kiadó.

józanész helyett.⁴ Ebből a feltételezésből indul ki Nico Stehr, aki az információs társadalom helyett a tudástársadalom mellett teszi le voksát, és leszögezi, hogy az új termelőerő a tudomány illetve tudás lesz. Marx is tekint a tudásra, mint termelőerőre, ami a termelés és gazdaság alapját adja, mivel az egyén rendelkezik természetismerettel és hatalommal is bír a természet felett.

Max Weber cselekvés elméletében pedig úgy fogalmaz, hogy minden – a nyugati társadalmakban – egyén cselekvése mögött feltételezünk észet, racionalitást, ami pedig a saját tudások által testül meg.

„A társadalmi csoportok, társadalmi szituációk, társadalmi interakciók és társadalmi szerepek mind függenek a tudással és tudás által közvetítettek. Az egyének közötti viszonyok az egymásról szerzett tudáson alapulnak.”⁵

Farkas János magyar szociológus szerint a XX. század második felének meghatározója nem az információ, hanem a tudás. Úgy véli, hogy a legfontosabb az információ tartalma, azaz maga a tudás és, hogy ezt a tudást hogyan tudjuk felhasználni az „információrobbanás” pillanatában. E társadalomtudósok abban látják a társadalmi változások alapját, hogy a tudás válik a meghatározóvá.

A szerzők másik nagy táborát azok alkotják, akik szerint a technikai robbanás következtében az információs és kommunikációs technikák által közvetített információ adja az új társadalmi berendezkedés alapját. Az információs társadalom meghatározása összetett feladat, írja Balogh Gábor. Az információs társadalom olyan társadalmi szervezet sajátos formájára utal, melyben az információ termelése, forgalmazása, alkalmazása a termelékenység és a hatalom alapvető forrásává vált. A szerző szerint beszélhetünk egy új információs technikai paradigmáról, mely szerint olcsó energiaráfordítással jellemezhető technikát felváltjuk fel olyan technikával, amely elsősorban a mikroelektronika és a távközlési technikák révén megszerezhető olcsó információinputon alapul. E társadalmi modell jellemzői közül csupán a legfontosabbakat emelnék ki, amelyek a következők: nyersanyaga az információ; az információs és kommunikációs technikák hatással vannak az emberi tevékenység összes egyéni és kollektív formáira; a hálózatos logika felhasználása kerül a középpontba az új technikák körében; a magasan integrált rendszerekben összpontosul egyes technikák konvergenciája.

⁴<http://www.pointernet.pds.hu/ujsagok/evilag/2003-ev/02/20070312220510165000000230.html>(Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

⁵ Nico Stehr (2007): A modern társadalmak törekenysége. Budapest: Gondolat-Infonia Kiadó.

1960-ban jelent meg az információs társadalom, mint szóösszetétel Japánban. A kifejezés japán változata (joho shakai, johoka shakai) Kisho Kurokawa építész és Tadao Umeso történész-antropológus beszélgetései során született meg. A szigetországban az 1960-as években három könyv is született az információs társadalommal kapcsolatban, amelyek egyfajta rendszerezést adnak a tudománynak. Az első ilyen Yuriho Hayashi-tól A „keménytől” a „lány” társadalomig című könyve.⁶

Daniel Bell-re hivatkoznak a legtöbbször a tudósok, ha az információs társadalom modelljeiről van szó. Kilenc szempont és három történeti korszak alapján fogalmazza meg elméletét az információs társadalom érvényesüléséről.⁷

Ahhoz, hogy információs társadalomról beszéljünk, mindenképpen meg kell említenünk Manuel Castells nevét. Hozzáfűződik a hálózattársadalom kifejezés, mely azt jelenti, hogy a kialakult új globális információs kor világában a hálózat nem csupán az Internetre redukálódik, hanem véleménye szerint minden ebben a hálózatban termelődik újjá, vagyis a gazdaság, hatalom, pénz, információ és lényegében maga a társadalom is.⁸

Z. Karvalics László tanulmányában egy elfeledettnek titulált geográfus Jean Gottmann elméletét mutatja be, aki az 1961-ben megjelent „*Megalopolis*” című művében egy pillanatképet fest a Washingtontól Bostonig terjedő urbanizált térségéről. Gottmann kifejti az információs társadalom megjelenésének jellemzőit, bár nem ezzel a névvel illeti, hanem a posztindusztriális változásokat „*fehérgalléros forradalomnak*” (white-collar revolution) nevezi.⁹

Miután ismertettük, hogy miként értelmezhető az információs társadalom és a tudástársadalom, arra teszünk kísérletet, hogy bemutassuk, milyen új paradigma veheti át az információs kor társadalmi berendezkedését. Véleményünk szerint a mai fogyasztásorientált, a fejlődést csak a növekedésben látó globalizált világ társadalma nem megfelelő arra, hogy a továbbiakban is ugyanezt az utat kövesse. Szükséges egy új eszme kibontakozása, mely előtérbe helyezi, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek ne termelődjenek újra, az ökológiai lábnyom csökkentését, a szolidaritás növekedését és végezetül, de nem utolsó sorban, hogy a társadalmi felelősségvállalás nagyobb szerepet kapjon. Ez a paradigma véleményünk szerint a

⁶ <http://mek.niif.hu/05400/05433/05433.pdf> (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

⁷ 1. számú melléklet: Daniel Bell: Táblázat az információs társadalom modelljéről.

⁸ “Nos, azt mondanám, hogy számomra nagyon is egyszerű mi a hálózati társadalom, elsősorban egy társadalmi típus, amiben már benne élünk, ez nem a jövő társadalmi szerkezete. [A hálózat] az információs korszak társadalmi struktúrája, amit az a tény köt össze, hogy minden, ami számít – értve ezalatt, hogy hatalmat hordoz, pénzt vagy információt termel – a hálózatban, csere-áramlásokon keresztül történik.” (Castells In: www.artefaktum.hu/ipis/pinter.rtf [Letöltés dátuma: 2012. január 26.]

⁹ http://epa.oszk.hu/01900/01963/00030/pdf/infotars_2009_09_03_053-066.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

fenntartható fejlődés fogalmával karöltve a társadalom számára nem más, mint a fenntartható társadalom ideája.

Be kell mutatnunk a jelenlegi információs társadalom jellemzőit, a fenntartható társadalom elméleti hátterét, alapelveit és dimenzióit is a szakterület elismert társadalomtudósainak tanulmányai alapján.

A fenntartható társadalom témakörének tárgyalását Lorenz M. Hilty svájci informatikus professzor írásának elemzésével kezdjük. Munkájából azokat a fogalmakat szeretnénk kiemelni, amelyek a szerző szerint fontosak mind az információs társadalom, mind a fenntartható társadalom fogalmával kapcsolatban. Elsőként leszögezi, hogy a fenntarthatóság és az információs társadalom fogalma szorosan összefügg egymással.¹⁰ Hilty szerint a különböző információs és kommunikációs technikák (továbbiakban: IKT) gyors terjedése következtében megjelenő társadalmi változások következménye egy posztindusztriális társadalom kialakulása. Művében a fenntarthatóság témakörének legfontosabb eleme a fenntartható fejlődés, amit komplex, interdiszciplináris fogalomként határoz meg, tehát a tévhitekkel ellentétben nem feleltethető meg pusztán a környezetvédelem eszméjével.

A fenntarthatóság elve szerinte négy rendszerben kell, hogy megvalósuljon, ezek a létfenntartó biológiai rendszerek, a társadalom, a gazdaság valamint az egyén életében a fizikai-szellemi-lelki biztonság és fejlődés.

Hajnal Klára felfogásában a fenntartható fejlődésnek 5 alapelve van, ezek háttereként azonban be kell bemutatni a ko-egzisztencia elvét. Ez kimondja, hogy *„a Föld bolygón több tízmillió faj és az uralkodó Homo sapiens jelenleg 7 milliárdnyi népességnek együtt kell élnie biztonságos, fejlődőképes, egészséges természetben, társadalomban és emberhez méltó anyagi körülmények között.”*¹¹

A bioszférában működik az ember által létrehozott gazdaság és társadalom is, ahhoz, hogy ezek az alrendszerek megfelelően funkcionáljanak a bioszféra jó működése elengedhetetlen. A természetben megtalálható alrendszerek ideális esetben egymással harmonikusan működnek és szerveződnek. A tudományág, mely a bioszféra alrendszereit vizsgálja az ökológia tudománya, így a fenntartható fejlődés alapelveit az ökológia törvényeivel írhatjuk le.

Az első ilyen törvény a biodiverzitás vagyis a biológiai sokszínűség megtartása. A ciklikusság elve, mely szerint a klímánk folyamatosan változik és változott a történelem során többször,

¹⁰ http://www.infonia.hu/digitalis_folyoirat/2009_3/2009_3_hilthy.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

¹¹ Hajnal Klára (2010): Itt és Most. Bükkösd: Zöld Völgyért Egyesület

de ez a változás lassúsággal jellemezhető. Azonban a jelenlegi korban az ipari tevékenységek hatására, olyan gyors ütemben bocsátunk ki fosszilis égéstermékek által mérges gázokat (széndioxid, szénmonoxid, metán), melyekkel a bioszféra már nem képes felvenni a versenyt. A globális világ térhódításával terjed az uniformizálódás, a reklámok, a média és tömegkultúra hatására a biodiverzitás csökkenése és homogenizálódás figyelhető meg. Ebből következően szükséges a lokalitás elvét elterjeszteni és jobban figyelni a diverzitás megőrzésére. A bioszférára, és annak bonyolultabb alrendszerére a kooperáció a jellemző, azonban a társadalomban és a gazdaságban a versengés vált állandóvá a különböző igények kielégítése miatt. A természetben azonban a verseny szelekció formájában ölt testet, vagyis a domináns egyed marad életben és szaporodik tovább.

A szabad verseny fogalma a modern társadalmak gazdaságában kialakította a mindenáron való győzedelmeskedést, ami leginkább az élet-halál harc metaforájával írható le. Ebből következik a másik fenntarthatósági alapelv, az együttműködés, kooperáció, ami még kiegészül ezekből következően a kompetíció fogalmával is.

A dinamikus egyensúly megteremtésében az előbbi alapelvek játszanak fontos szerepet, azonban az ideális egyensúly globális szinten felbomlott és komoly problémák forrásává vált.¹²

Világunk jelenlegi helyzete nem tartható fenn, ezért paradigmaváltásra van szükség. Ebben a társadalomkutatók feladata, hogy az információs társadalom utódjaként segítsék a fenntartható társadalom ideájának térnyerését a globális világban.

Christian Fuchs tanulmányát felhasználva be kell mutatnunk, hogy a jelenlegi társadalmaknak milyen kihívásokkal kell szembenéznie, ha egy fenntarthatóbb társadalmi rendszerben szeretnének élni.

Fuchs szerint a posztindusztriális társadalom nem teremtette meg az immateriális termelési kultúrát, amivel együtt járna a veszélyes anyagok kibocsátása, és ezáltal a környezetromboló hatás csökkent volna. A másik komoly probléma a globális világban, hogy a fogyasztói társadalom miatt egyre több energiára van szükség, melyet ásványi energiahordozókból nyernek, és ezeknek a mennyisége véges, továbbá olyan fogyasztói kultúra alakult ki, mely ökológiai szempontból semmiképpen nem nevezhető fenntarthatónak. A "hálózattársadalom" eszméje nem teremtette meg a társadalom és gazdaság dimenzióiban a disztributivitást, vagyis a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése még mindig megfigyelhető jelen

¹² Hajnal Klára (2010): Itt és Most. Bükkösd: Zöld Völgyért Egyesület

társadalmainkban. Az e-önkormányzás "hálozattársadalmában" a lakosságot elidegenítette a politikától, és ezáltal figyelmen kívül hagyta a szubszidiaritás elvét.

A tudástársadalom magával hozta a felsőoktatás expanzióját, ami mindenképpen pozitívnak értékelendő, hiszen ők a társadalomban egy olyan felsőréteget alkotnak, akik a megszerzett tudásukat képesek alkalmazni illetve újratermelni. Azonban a fenntarthatóságot nem mozdítja előre, hiszen a felsőoktatásban résztvevők egyenlőtlenül oszlanak meg.¹³

Az előbbieken bemutattuk, hogy a jelenlegi társadalom miért nem nevezhető fenntarthatónak. A következőkben egy hazai szerző munkássága alapján foglalkozunk a fenntartható társadalom eszméjével.

Lányi András szerint a fenntartható társadalom eszményképe különböző dimenziók mentén vizsgálható meg, továbbá, hogy milyen "értékdilemmák" léteznek a mai világban a fenntarthatóság témakörén belül. Az első ilyen dimenzió a gazdaság, mely a szerző szerint fenntarthatatlanul működnek azok a társadalmak, melyek csupán a gazdaság mentén szerveződnek. Ő is arra a megállapításra jut, amire Fuchs, vagyis a nyereségorientált gazdasági rendszer nem működőképes, hiszen a nyersanyagkészletünk véges. A gazdaság fejlettségi mutatói már nem elegendők és nem adnak racionális képet a jólét fogalmáról. Egy gazdasági paradigmaváltást javasol, amely leginkább egy lokális gazdasági rendszert céloz meg. (Itt megemlíteném Günter Pauli Kék gazdaság című 2010-ben kiadott könyvét, mely erről az új paradigmaváltásról szól, ami akár egy lehetséges út lehetne.) Szükséges az erőforrások és az energiafelhasználás csökkentése, az úgynevezett szelíd technikák alkalmazása, a posztmaterializmus térhódítása, az emberi igények csökkentése.

A társadalmi szinten pedig szükséges a szolidaritás megerősítése. Természetesen, írja Lányi a fenntartható társadalom témakörében beszélünk kell az etikáról és az erkölcsök újbóli megfogalmazásáról is, hiszen a fenntarthatóság részben erkölcsi vita is.

Az etika és erkölcs témakörében legfontosabb az, hogy a fejlődésünk érdekében a természet kisajátítását és leigázását választottuk, tehát ezért szükséges a fenntartható fejlődés problémáját nemcsak technikai oldalról megközelíteni.

A politikának egy demokratikus elveket valló társadalomban nyilvános keretek között kell zajlania és pontos célokat kell megfogalmaznia. Mint ahogy már az előbbieken kitértünk rá, szükséges a szolidaritás egy fenntartható társadalomban, a morális autonómiát nem lehet törvényes keretek közé szorítani, tehát a közösségben létrejövő együttműködés létfontosságú. Lányi András szembeállít két nézőpontot, az egyik az individualista értékeket valló, míg a

¹³ http://epa.oszk.hu/01900/01963/00029/pdf/infotars_2009_09_02_007-034.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

másik a komunitárius, vagyis közösségelvű. Véleménye szerint a legjobb irányelv az utóbbi lenne, hiszen az egyéni autonómia csak egy egymással szolidáris közösségben biztosítható, melynek alapja a kulturális hagyomány közössége.

Jelenleg, egy másik nagy problémával kell szembenéznünk, amit úgy nevezünk: globalizáció. Az európai gazdasági modell térnyerése az egész világot behálózta és a piaci és piac közeli struktúrák veszik át a nemzetállamok helyét. A modern kor technológiáit a világ minden részén előszeretettel alkalmazzák, melynek a legfőbb célja a profitmaximalizálása, a növekedés, melyet a fejlődési stratégiává válik. A fejlődés általában a természet leigázásával, romba döntésével jár.

Egy olyan világban élünk, ahol a politikai kapcsolatok helyét átveszik a gazdaságiak, a kulturális diskurzusok az informatikai rendszerekben történnek. Mindennek a legkárosabb következménye társadalmi szinten a helyi társadalmak kulturális széthullása és leértékelődése. A harmadik világban pedig a globalizáció következménye az éhínség, a járványok és betegségek megjelenése, illetve ezen társadalmak elnyomása diktatúrák által.

A fenntartható stratégiák és az öko-logikus alapelv fényében arra lenne szükséges, hogy lokális szinten cselekednének, vagyis részt vennének a döntési mechanizmus egészében, a kigondolástól a végrehajtásig. Azonban, írja Lányi András a globalizáció és lokalitás nem egymást kizáró fogalom, hiszen éppen a globalizáció tette lehetővé, hogy a helyi közösségek és az állam közötti kapcsolat létrejöjjön a szubszidiaritásra épülő rendszerekben.

Milyen cselekvési stratégia lehetséges hazánk számára?- teszi fel a kérdést a szerző is. Véleménye szerint a világban kialakult gazdasági-társadalmi rendszerhez való alkalmazkodás Magyarország elsődleges feladata. Mindezt úgy képzelel el, hogy – ahogy ő fogalmaz – interaktív cselekvésre van szükség, mely a nem a környezeti adottságokhoz alkalmazkodást jelent, hanem ami az egyéni autonómián alapul és az egyén a jövő kihívásaihoz igazítja a cselekvését. A jelen helyzethez is igazodnunk kell szerinte, de a homogenitás az államok között ugyan „lerombolta” az országhatárokat, de olyan területi egyenlőtlenségeket alakított ki, mely leginkább a gazdasági dimenzióban értelmezhető. Itt visszautal a globalizáció következményére, vagyis a helyi társadalmakban bekövetkező kulturális és vagyoni dekonjunkturára. Tehát az új határok, melyek az egyes társadalmak között vannak, új lehetőségekkel és kihívásokkal kell szembenéznünk, mely Lányi szerint túlmutat az elutasítás és alkalmazkodás egyszerű értelmezésén.

Végeredményben az új cselekvési stratégia, a lokalitásból kiindulva lehetne egy nem-állami és nem piacorientált, civil kezdeményezésű környezetvédő, vallási, kulturális intézmények, szervezetek, egyesületek, szakszervezetek stb. mélyebb összefogása nemzetközi szinteken. A

szerző szerint a környezetvédelemben való aktív szerepvállalásunk égetően fontos lenne. Hiszen Magyarország kiszolgáltatott helyzetben van mind a környezeti adottságoknak, mind a nemzetgazdasági érzékenységnek is. A környezetvédelmi diskurzusban való részvételhez arra van lehetősége hazánknak, hogy felhívjuk a figyelmet a gazdag és szegények országok számára egyaránt arra, hogy Magyarország még ebben a tekintetben egy átmeneti állapotban van. Ezáltal lehetőségünk lenne szövetségeket kötni és nemcsak állami szinten. Végül, de nem utolsósorban a szerző kitér a fenntarthatóság egyik legfontosabb alapelveire, vagyis a jövő nemzedékért való felelősségvállalásra. Először a jog oldaláról közelíti meg, és leírja, hogy a jövő generációnak ugyanolyan joga van ahhoz az élethez, amit elődeink éltek. Bár nem ismerjük az elkövetkezendők szükségleteit, de az Emberi Jogok Nyilatkozata szerint megilleti őket mindaz, ami a mai ember számára adott. A szerző megemlíti Thomas Jeffersont, aki az utódjának, Monroe-nak azt az utasítást hagyta örökül, hogy nem szabad olyan adósságot felhalmozni, amit egy emberöltő alatt nem lehetne „kifizetni”, jóvátenni. Ha így gondolkodunk, akkor a környezet további kizsákmányolása nem tartható fenn tovább a lehetséges (inkább biztos) következmények figyelembevételével nélkül. Tehát a felelősségvállalás a mai kor számára kötelesség. Lányi András úgy véli, hogy a felelősségvállalásnak a szabadság jóvoltából két útja lehetséges, következeseképpen vagy vállaljuk a felelősségünket, tehát teszünk is a környezetvédelemért, vagy nem törődve az utánunk következő nemzedékkel tovább folytatjuk a növekedés-és fogyasztásorientált stratégiánkat, ezáltal egyre jobban tönkre téve környezetünket. Azonban a választás lehetőségét nem ruházhatjuk át sem a gazdaság, sem a politika szereplőire.

Tehát, a szerző szerint szükséges a társadalmi részvétel fenntarthatóság és a jövőért érzett felelősségvállalás és kötelesség tekintetében.

A következőkben tekintsük át, hogy Magyarországon ez hogyan lehetséges. A kiindulópontja a mai magyar társadalom társadalmi részvételének a múltban keresendő, olyan múltra tekint vissza, ahol a túlsúly a központi irányításon volt és a nyilvános fellépést általában megtorlás követte, és nyilvánosságban való részvétel negatív következményeinek „*sebét*” magán viseli a társadalom.

A demokratikusan működő más országokban jelentős, többszörös erősségű civil mozgalmak, egyesületek, szervezetek stb. működnek és ellenőrzik a központi hatalom munkáját, sőt bele is szólhatnak a folyamatokba és lehetőséget biztosít a szubszidiaritás-elvének. Magyarországon, azonban a civil társadalom mintha még nem ébredt volna öntudatra, és talán pont a múlt sebei miatt. Az intézményrendszerünk sem teszi lehetővé, hogy részt tudjunk venni a közügyekben. A környezetvédelemmel kapcsolatos társadalmi felelősségvállaláshoz szükséges a jogi

keretek megalkotása, a jogkerülő magatartások szigorítása, az infrastrukturális lehetőségek megteremtése, ahol az egyén a környezetet tudja szolgálni cselekedeteivel.¹⁴

A fenntartható társadalom alapelvei és dimenziói

Lányi András fogalmazza meg a politikai ökológia új lehetőségeit, amelyek tulajdonképpen a fenntartható társadalom alapelvei. Ezek betartásával létrejöhet egy új, élhetőbb világ. A következő eszméket a szerző az előbbiekben vázolt "értékdilemmákból" kiindulva fogalmazta meg.

Az ökoszisztéma-elv kiindulópontja, hogy az emberi társadalom és benne valamennyi egyed, egyén egyszerre alkotó eleme és fontos tényezője a társadalmi és ökológiai környezetnek. A legfőbb öko-logikus alapelv ezenbelül a kímélet és az óvatos elővigyázat, melynek a mai technikai eszközök terjedésével, hatékonyságával egyenes arányban kellene érvényesülnie. Ahhoz, hogy mindenki részt vehessen a saját maga illetve mások sorsáról születő döntések kialakításában a társadalmi igazságosság alapfeltétel. Az ökoszisztéma-elve csak a személyes felelősségvállaláson és kiválóságon alapuló államban teljesülhet.

A következő elvtípus a megértés és tisztelet-elve, mely nem érvényesülhet a haszon és használat elvével. Az ember szabadsága abban áll, hogy képes lemondani a haszonelvé gondolkodásról, vagyis képes lemondani javairól, azonosulni mások igényeivel, azokat tiszteletben tartja és így végül nem éli fel környezetének erőforrásait.

A globális környezeti, szociális és gazdasági problémáink is csak "kicsiben" oldhatók meg, vagyis szükséges a lokalitás elvét előtérbe helyeznünk. Ehhez az alapelvhez hozzá kapcsolódik a szubszidiaritás elve is, mely szerint korlátoznia kellene a demokratikusan megválasztott szervezeteket és intézményeket. Továbbá, szükséges lenne a helyi közösségek közötti kapcsolatok horizontális együttműködésére is, melynek működését az egyenrangúságon alapuló szerződések és a korszerű kommunikáció biztosítaná. A politikai decentralizáció fontosságára is felhívja a szerző a figyelmet, amely jelenleg a gazdasági óriásszervezetek uralma illetve a nemzetközi politika érdekei miatt ezt nem teszik lehetővé, így a helyi közösségeknek kell megvívniuk a saját harcukat, hogy a kulturális és természeti értékek tönkretételét megakadályozzák.

Az emberek együttélésének szépsége a különböző – egyéni, csoportok közötti, kulturális – különbségekben rejlenek. Fontos megállapítanunk, hogy a társadalmi igazságosság nem vezethető le az egyenlőség elvének alkalmazásából, amikor a javak és jogosultságok elosztásáról beszélünk. Igazságos csak a szolidaritás lehet, állapítja meg Lányi András, ami

¹⁴ <http://boocs.hu/nefe/fenntarthatotarsadalom.pdf> (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

különbözők közötti önkéntes jóakaraton alapuló segítségnyújtást jelent. Az igények közötti közvetítés igazságos mértéke nem az egyenlőség, hanem a kölcsönösség, ami a közösség életképességének és fennmaradásának záloga. Ez a különbség elve.

A fenntartható társadalom következő elve, a szabad technológia választás elve. A technikai fejlődés lehetővé tette a működőképes, tömeges előállításra képes szervezetek uralmát, melyeknek a legfőbb célja a monopolhelyzetük megtartása illetve a hatékonyság növelése. Hasznosnak és elkerülhetetlennek tüntetik fel a természeti erőforrások pazarlását továbbá elvetik a minőség és tartósság fontosságát illetve az egyforma életstílus kialakítása a céljuk. A technológia megválasztása abban az esetben lesz fenntartható, ha:

- a technológia és gazdasági döntések hatással lesznek a minőségi kapcsolatokra, egyenlőtlenségekre,
- képes a kreativitás egyéni kezdeményezőkéességének mozgósítására,
- takarékoskodnak a megneműjuló természeti erőforrásokkal,
- kímélettel bánnak más élőlényekkel és azok élőhelyeikkel.

A hatodik, és egyben utolsó alapelv a fenntartható társadalommal kapcsolatban a jövő nemzedékek jogai, vagyis az utódainkat is megilleti mindaz, amit a magunk részéről az emberhez méltó élet elengedhetetlen feltételeinek tartunk: az életformák gazdag változatossága és változékonysága és a szabadválasztás lehetősége.¹⁵

Egy másik tanulmányt is bemutatunk, melyben ugyancsak a fenntartható társadalom ideájáról van szó. Ezt a tudományos művet Christian Fuchs írta, a fenntartható információs társadalom ideológia tájképe címmel. A szerző szerint az ilyen társadalom együttműködésre és részvételre épül, melyben kulcsszerepet játszik a tudás és a technológia illetve öntevékenyen kollektíve hozzák létre saját társadalmi rendszerüket. A kölcsönösség alapján lépnek interakcióba egymással, mellyel – ahogy a szerző írja – hosszútávon kialakul a stabilitás, és ami jelenlegi és jövő generációnak is hasznosságot jelent. Az ilyen társadalmi berendezkedésre nem jellemző sem a kapitalizmus, sem a diktatúra.¹⁶

A fenntartható társadalom dimenzióit Fuchs egy táblázatban foglalja össze:¹⁷

¹⁵ <http://bocs.hu/nefe/fenntarthatotarsadalom.pdf> (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

¹⁶ http://www.infonia.hu/digitalis_folyoirat/2009_3/2009_3_fuchs.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

¹⁷ http://www.infonia.hu/digitalis_folyoirat/2009_3/2009_3_fuchs.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

Az igazi fenntarthatóság dimenziói

<i>Dimenzió</i>	<i>Meghatározás</i>
Ökológia: a környezet megőrzése	A környezet megőrzésének feltételei között az emberek úgy kezelik a természetet, hogy lehetővé tegyék a természeti rendszerek virágzását, vagyis fenntartják és támogatják az élő rendszerek önreprodukcióját, művi eszközökkel nem avatkoznak be, lerombolva azokat vagy megszakítva fejlődésüket; a természeti erőforrásokat nem merítik ki, hanem megőrzik.
Technológia: emberközpontúság	Az emberközpontú technológia annyit jelent, hogy a technológiai rendszerek segítik az embereket problémáik megoldásában, kiterjesztik képességeiket, illeszkednek életviteli gyakorlatukhoz és önállóan meghatározott igényeikhez, támogatják az emberi tevékenységeket és az együttműködést; a tervezési, fejlesztési és alkalmazási folyamatok a felhasználók bevonásával mennek végbe.
Gazdaság: egyenlőség	A gazdasági egyenlőség azt jelenti, hogy mindenki jómódú, vagyis meghatározott anyagi életszínvonal alapvető jogként létezik mindenki számára, senkinek sem kell szegénységben élnie, és az általános jólét olyan igazságosan oszlik meg, hogy ne jöhessenek létre nagy vagyoni és jövedelmi szakadékok a leggazdagabbak és a szegényebbek között.
Politika: szabadság	A szabadság – Roy Bhaskar (1993) kritikai realista felfogásával összhangban – felfogható az uralkodás, vagyis az aszimmetrikusan megosztó hatalom hiányaként, amely lehetővé teszi, hogy az emberek részt vegyenek az életkörülményeik meghatározásában, kialakításában és irányításában. Az emberi képességek maximális kifejlesztése és felhasználása előtt nem állnak korlátok. A szabadság annak a maximális kihasználását és továbbfejlesztését jelenti, amit C. B. Macpherson az ember fejlődési képességének nevezett.
Kultúra: bölcsesség	A kultúra akkor bölcs, ha lehetővé teszi a tudás, a gondolatok, az értékek és a normák közkincsé válását és közös létrehozását. Olyan normákat állít fel, amelyek mindenki számára garantálják az írástudás és az oktatás útján továbbadható készségek megszerzését, a fizikai és szellemi egészséget, valamint a maximális időtartamú, egészségben eltöltött életet. Sokatmondó közéleti kommunikációt tesz lehetővé, amelyben mindenki hallathatja a hangját úgy, hogy annak súlya legyen. A kölcsönös megértés kultúrája, amelyet a különbségek tiszteletben tartása mellett is közös értékek jellemeznek (egység a sokféleségben). Biztosítja a szórakozás, a szépség, a változatos helyek és a szellemi kihívások, valamint a fizikai testgyakorlás élményét mindenki számára, s mindenki részeseül a közösségépítés, a kapcsolatteremtés, a szeretet és a barátság értékeiben.

A fenntartható település szakirodalmi áttekintése

Szakirodalmi áttekintésünket Hajnal Klára *”a fenntartható fejlődés elméleti kérdései és alkalmazása a településfejlesztésben”* című doktori disszertációjának bemutatásával kezdjük.

Ebből a tanulmányból a fenntartható települések elméleti háttérét szeretnék szemléltetni.

Ahogy a fenntartható társadalom ideájánál is láttuk, a társadalom és fenntartható fejlődés fogalma egymástól el nem választható és ugyanez mondható el a fenntartható településekről is, vagyis a két fogalom szorosan összekapcsolódik. Így tehát Loydl a fenntarthatóság elvével karöltve fogalmazza meg a településpolitikai feladatát, mely szerint olyan piacgazdaságra van szükség, ami figyelembe veszi a szociális szempontokat is, a települések felszereltségének

egyenlőtlenségét csökkenti és a településen lakók társadalmi egyenlőtlenségének csökkentése a célja.

*„A település organikus rendszer, sajátos ökoszisztéma, amely magába foglalja a természetes rendszerek tulajdonságait, és a kizárólag emberi rendszerekre jellemzőket is. Mesterséges és élő alkotóinak arányai és anyaga különbözteti meg a tisztán természetes rendszerektől. Így értelmezve mind a településfejlesztés, mind a településfejlődés fogalom jól értelmezhető a fenntartható fejlődés paradigmáján belül is.”*¹⁸

A fenntartható településfejlesztés az egész társadalmat érinti, azonban a fejlesztési munkálatok, javaslatok, megvalósítások a történelmi hagyományok nyomán a társadalom felső rétegében összpontosulnak, azonban a demokratikus társadalmakban lehetőség van arra, hogy más társadalmi rétegek is javaslatot tegyenek a településfejlesztésre. A javaslattétel nagyban függ a tudástól, értékrendtől, tudatosságtól és szakmai felkészültségüktől is.

A településeket nem lehet és nem is kell egyik pillanatról a másikra átépíteni a fenntarthatóság szellemében, inkább átalakításokra, átszervezésre van szükség. Egy település jövője nagyban függ a múltjától, azaz a változáshoz hosszabb időre van, például a lakosok értékrendbeli változására is.

Az Athéni Charta és az Agenda 21 nevű akció program szerint is a fenntartható fejlődés mögött az emberi érdekek húzódnak meg, azonban egészen 1992-ig mit sem változott a településfejlesztés koncepciója a fenntarthatóságot tekintve. Ebben az évben az ENSZ konferencián fogalmazták meg a fenntartható fejlődést és az ezzel kapcsolatos településfejlesztést is.

Az ENSZ javaslatait mind a fejlett és fejlődő országok számára dolgozza ki. Az Agenda 21-ben egy ellentmondás található a településfejlesztéssel kapcsolatban, még pedig azért, mert általánosan kimondja, hogy a településeken javítani kell három dimenzióban – társadalom, gazdaság, környezet – az települési adottságok minőségét, azonban a fejlődő országok számára azt fogalmazzák meg, hogy fejlődésük érdekében növeljék nyersanyag és energia felhasználásukat a gazdasági növekedés érdekében. Ez az ellentmondás részben politikai-diplomáciai megfontolás eredménye, részben pedig az alkotók következetlensége.

E dokumentum legfontosabb célkitűzése a településfejlesztés kapcsán, hogy mindenkinek lakást biztosítsanak. A városgazdálkodási alapelvek szükségesek területgazdálkodásban, a városi környezetgazdálkodásban, infrastruktúrában, valamint az önkormányzati finanszírozás és adminisztráció területén is. A másik feladat, a munkahelyteremtés, főként a nők

¹⁸ http://foldrajz.ttk.pte.hu/tarsadalom/letoltes/teljes_szerkesztett_1.3.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 28.)

munkavállalásának növelése. Az infrastruktúra fejlesztése környezetvédelmi elvekkel összefonódva, olyan energia felhasználása, olyan közlekedés kialakítása és olyan építőipari technológiák alkalmazása, amely nem szennyezi a környezetet, nem jár természetes élőhelyek elvételével.

Az Agenda 21 program utáni következő lényeges időpont a fenntartható település gyakorlati és elméleti fejlesztési kérdéseivel kapcsolatban az 1994-es év, amikor is az ENSZ Emberi Települések Központja konferenciát szervezett Nairobian. Kiegészítésként beemelik a környezet bioszférikus funkcióinak koncepcióját, mellyel a lokális ügyekre, az ökológiai fenntarthatóságra hívja fel a figyelmet, illetve megfogalmazza a társadalmi-gazdasági-környezeti egyensúly fontosságát.

A két évvel későbbi újabb ENSZ konferencián (1998, Isztambul) született koncepció szerint a települések legyenek az igazságosabbak, a biztonságosabbak, lakhatóbbak és fenntarthatóbbak. Mivel a fejlesztések középpontja az ember így kimondja, hogy a nők, gyerekek és idősek számára meg kell teremteni egy biztonságos, egészségesebb, nyugodtabb település körülményét. A Habitat Agenda 10. pontja komplexen megfogalmazza a fenntartható településfejlesztés céljait.¹⁹

Az Új Athéni Charta az európai városok települések problémájára keresi a választ, melyet az Várostervezők Európai Tanácsa dolgozott ki 1998-ban. E dokumentumban külön fejezet foglalkozik a környezetvédelemmel és egy másik különálló rész pedig a fenntartható fejlődéssel. Ez utóbbi kimondja, hogy a város egy különálló ökoszisztéma. A Charta legnagyobb érdeme abban mutatkozik meg a szerző szerint, hogy felteszi a kérdést, hogy a várostervezésnek nem az-e a célja, hogy megfékezze a munkanélküliséget, a szegénységet, és a társadalmi kirekesztettséget? Továbbá szorgalmazza a vegyes területfelhasználás elvét, a hagyományos funkcionalitás helyett.

Az utóbb két említett ENSZ ajánlás tartalmi hiányossága Hajnal Klára szerint, abban keresendő, hogy bár megfogalmazzák a várostervezés irányvonalait, azonban a fenntartható fejlődés elméleti és gyakorlati alapjait nem fekteti le kimerítően.

¹⁹ „Globális környezetünk fenntartása, emberi településeink életminőségének javítása érdekében elkötelezzük magunkat a fenntartható termelési, fogyasztási, szállítási és településfejlesztési struktúrák, a szennyeződés megakadályozása, a természeti környezet tűrőképességének tiszteletbentartása, a jövőbeli életlehetőségek megőrzése mellett. Az általános partnerség szellemében kívánunk együttműködni a Föld ökológiai rendszer egészségének és egységének megőrzésében, védelmében és helyreállításában. Tekintettel arra, hogy az egyes országok különböző mértékben járulnak hozzá a globális környezet pusztulásához, ismét hangsúlyozzuk azt az elvet, hogy az országok közös, de eltérő felelősséggel bírnak.” Forrás: http://foldrajz.ttk.pte.hu/tarsadalom/letoltes/teljes_szerkesztett_1.3.pdf

Nem a várostervezés alakítja ki a társadalmat, hanem a társadalmi értékrend változtatja meg a városképet. Ahhoz, hogy a változás bekövetkezzen egy város életében a társadalom értékrendbeli lassú átalakulása szükséges.

A következőkben áttekintjük, hogy a fenntarthatóság milyen elvárásokat támaszt egy várossal és annak lakóival szemben. Hajnal Klára disszertációjában Newman, P. és Kenworthy, J. munkáját használta fel ennek bemutatására. A követelmények pedig a következők:

- A természet és város harmóniájának kialakítása, oly módon, hogy az bekapcsolódik a környezeti adottságokhoz, a nemzetgazdaság eltartó képességéhez, miközben az egyéni ökológiai lábnyoma nem növekszik.
- Hatékony földhasználat kialakítása, ami az ökológiai lábnyom csökkentésére jó hatással van.
- Alacsony természethasználat és ökológiai lábnyom növelésének visszaszorítása az infrastruktúrában is.
- Az energia felhasználás csökkentése érdekében környezetkímélő tömegközlekedés kialakítása.
- A településeken kialakult autófüggés visszaszorítása.
- Alternatív megoldások keresése a kőolajkészlet csökkenésére és az ebből következő magas olajárakra.
- A társadalmi változások miatt kialakult új életformák (egyszemélyes háztartások) és népességnövekedés miatt a lakásépítések szorgalmazása.
- Az információs társadalom hatására kialakuló új közösségi és egyéni igényekhez való alkalmazkodás. (pl. Internet szolgáltatás korszerű kiépítése)
- A globális világ kihívásaira való tekintettel rugalmas városok kialakítása, és emellett a lokalitás elvét is figyelembe kell venni.

A települési politikai döntéseknek komoly kihívásokkal kell szembenézniük. A legnagyobb ilyen kihívás egy település életében az anyagi források biztosítása. A forrásokat általában két helyről biztosítják, az egyik az állami juttatások köre, a másik a városi/települési bevételek, általában adó formájában. A szerző kiemel egy másik bevételi forrást is, amelyet ő „megélhetési tervezésnek” neve, amely olyan beruházásokat jelent, mint például bevásárlóközpontok, lakóparkok építése. Ez áll a legtávolabb a fenntartható fejlődés fogalmától és nem lehet hosszútávú célkitűzés egy település számára.

A piaci viszonyok, a jelenlegi gazdasági helyzet miatt kialakulnak a társadalomban különböző hatalmi érdekek, melyek nem szolgálják kellőképpen a település, a környezet által

megfogalmazott érdekeket, sőt sok esetben sértik a többség érdekeit is. Ahhoz, hogy a többség akarata érvényesülni tudjon az önkormányzatoknak és a tervezőknek kell felelősséget vállalniuk és pontos, világos hosszútávú célokat kell megfogalmazniuk.

A fenntartható településfejlesztés elméleteit mutatjuk be a következőkben. A kiindulási pontunk egybeesik Hajnal Klára munkájával, vagyis úgy tekintünk a településre, mint ökoszisztémára.

A települési ökoszisztéma fogalma leginkább a település környezeti és természeti adottságaira, változásaira terjed ki.²⁰

A település olyan ökoszisztéma, melynek kialakulásában és fejlődésében a véletlennek és spontaneitásnak fontos szerepe van, azonban az emberi tervezés is jelentős hatással bír.

A fenntartható település elmélete a fenntartható fejlődés fogalmával összekapcsolható, azonban ez fejlődés csak pontos tervezés, konkrét célokkal megfogalmazott mederben tartva lehet kivitelezni, úgy hogy az ökológiai alapelveket és a társadalmi morált is figyelembe vesszük. A fenntartható település fogalma Hajnal Klára szerint a következő:

„A fenntartható település sajátos ökoszisztéma: olyan kompakt, de nyílt rendszer, amelynek térhasználatát vertikálisan és horizontálisan a diverzitás jellemzi, a ciklusosság elve szerint hatékony energia-és anyagcseréje a lokális- regionális térben történik, információcseréje a globális tér felé nyitott. A fenntartható település a településszerkezet, a települési funkciók és tömegközlekedés olyan mintázatát (pattern) jelenti, amely alacsony erőforráshasználatot (ökológiai lábnyom) eredményez.”

A városökológia és humánökológia elméletei a Chicagói Iskola nevével fémjelzettek, így ezen iskola szerzőinek a tanulmányait mutatjuk be. Először is a fogalmak definiálásával kezdjük. A városökológia és humánökológia azt jelenti, hogy a környezeti tényezők és a népesség kölcsönhatásaival foglalkozó tudomány.²¹

Robert Ezra Park (1915) neve szorosan kapcsolódik a Chicagói Iskolához. Javaslatok tett a városi környezetben végzett emberi magatartásvizsgálatokra című tanulmányában, mely új korszakot nyitott a szociológia történetében. Rendszerezett javaslatot tett a városszociológiai kutatások lebonyolításának módjára, innen számítjuk a városszociológia megszületését.

„Az ember tudatos tevékenysége révén létrehozta saját életterét – a várost, mely ezután, mint tőle független, objektív erő életének formálójává válik...” ezáltal feltételezte, hogy szoros

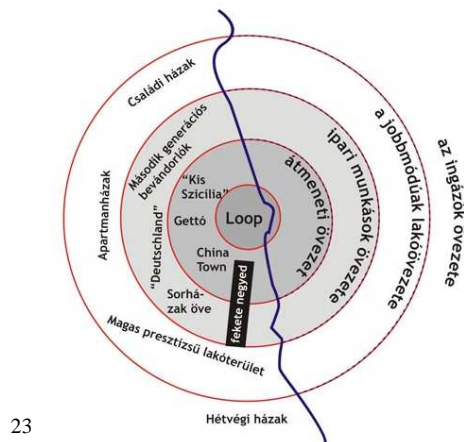
²⁰ http://foldrajz.tk.pte.hu/tarsadalom/letoltes/teljes_szerkesztett_1.3.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

²¹ Szelényi Iván (1973): Városszociológia. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

kapcsolat mutatkozik a fizikai feltételek és a társadalmi folyamatok között. Chicagót egy élő laboratóriumként vizsgálta.²²

1938-ban jelent meg Wirth Az urbanizmus mint életmód című tanulmánya. Wirth városszemlélete, tudományos érvelése oly nagy hatással volt kora tudományos életére, hogy a városszociológiai kutatások mintegy negyed évszázadig ez a munka határozta meg. Wirth az urbanizmust sajátos életformának tekintette, mely elsősorban a városokban alakul ki, de a városok kisugárzása, és a többi településsel való kapcsolata miatt, bizonyos mértékben mindenütt fellelhető. Wirth szerint a várost úgy definiálhatjuk, mint társadalmilag heterogén egyének viszonylag nagy sűrűségű és állandó települését. 3 tényező határozza meg a város, illetve a városi életmód lényegét oly módon, hogy egymás hatását kumulálják. Ezek a nagy népességszám, a népesség nagy társadalmi heterogenitása, és a nagy népsűrűség. Azaz minél nagyobb a népességszám, a népsűrűség és a társadalmi heterogenitás a városban, annál jobban megfigyelhetőek az urbanizmus jellegzetességei lakóinak életmódjában.

A Chicagói Iskola az elméleteit a 20-as években dolgozta ki. Park és Burgess azt vizsgálták, hogy a város lakói életmódjuk, a közöttük levő verseny és konfliktusok milyensége, valamint az asszimiláció és a letelepedési mintáik különbözősége szerint milyen területileg is elkülöníthető homogén csoportokra oszthatók. A városmagból kifelé haladva 5 zóna különböztethető meg: központi, üzleti övezet; átmeneti övezet; ipari munkások lakóövezete; középosztály lakóövezete; ingázók övezete.

23

Miután illusztráltuk a fenntartható település fogalmát és a városökológia elméleti háttérét, a fenntartható település jellemzőinek bemutatásával folytatjuk dolgozatunkat.

A méretét tekintve a fenntartható települést nem lehet konkrétan meghatározni, hiszen egy nagyvárosban is lehet egészségesen, harmóniában élni, ugyanakkor egy kisebb város is lehet

²² Szelényi Iván (1973): Városszociológia. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

²³ <http://tamop412a.ttk.pte.hu/files/foldrajz2/ch03s04.html> (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

egészségtelen, sivár. Természetesen léteznek olyan általános törvényszerűségek, melyek a települések méretével függnek össze, ilyen például az energia felhasználásának csökkenése és városi sűrűség növekedésének kapcsolata, vagyis fordítottan arányos e kettő kapcsolata.

A szerző a fenntartható település méretére vonatkozóan egy ajánlást tesz, mégpedig szükségesnek látja a „kompakt város” fogalom használatának bevezetését.

A „kompakt város” jellemzőit mutatjuk be a következőkben. A horizontális terjeszkedés nem megengedett terjeszkedési forma a vertikálissal szemben, továbbá szorgalmazza a vegyes és hatékony területfelhasználást, azért, hogy a település terjeszkedése ne sajátítson ki még több természetes területet. Ebből következően szükséges a településeket zöldövezettel körülhatárolni, így szabni gátat a térfoglalásnak, ehhez viszont szigorú környezetvédelmi törvények megalkotása alapfeltétel.

Az infrastruktúra hatékony üzemeltetése a költséghatékonyság szempontjából rendkívül fontos. A sűrű vonalvezetésű települések preferálása szükséges. Emellett a korszerű, és ugyancsak tömegközlekedés kiépítése, megalkotása is fontos szempont a költségek csökkentése miatt.

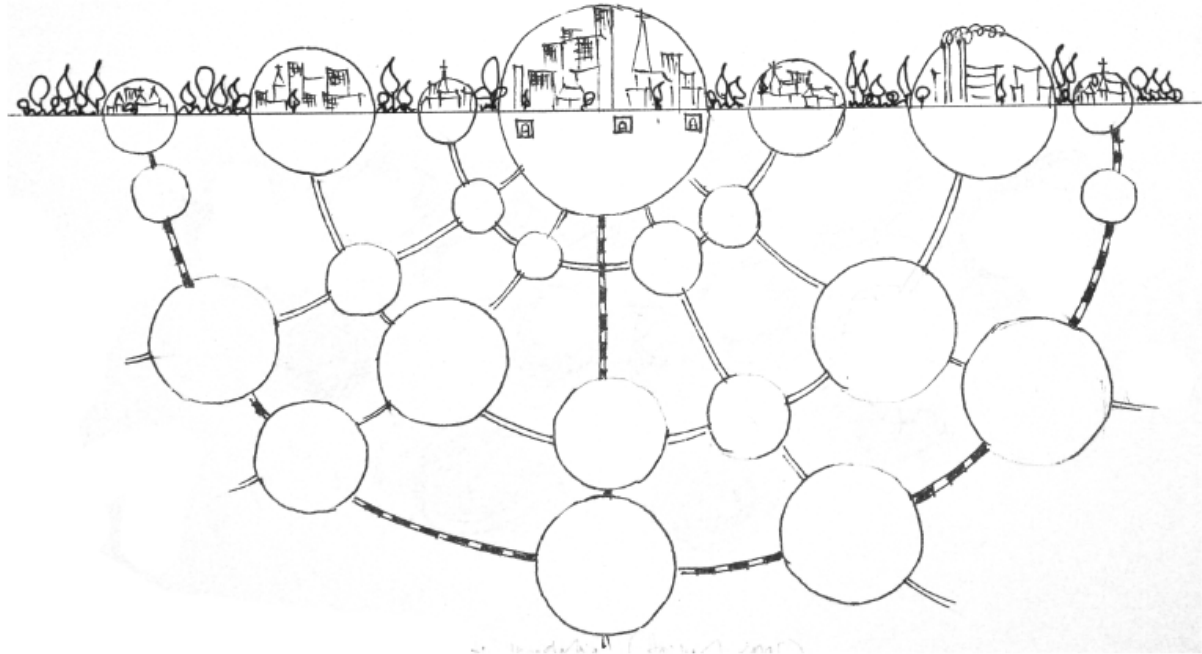
A „kompakt város” modellje centralizált modellként értelmezhető, míg a jelenlegi modellre inkább a decentralizáció. Ennek egyik példája a szuburbiák megjelenése a települések körül. Ezek nem nevezhetők fenntarthatónak, hiszen a szellemi élet, a munkahelyek, szórakozási lehetőségek, nem ebben a városrészben találhatóak, leginkább csak a lakófunkciót látják el. („Alvóvárosok”) Így, az ingázás szükségessége indokolt, ami pedig autófüggőséget alakít ki – ha nincs megfelelő, hatékony tömegközlekedés -, ami továbbá környezetszennyezéssel és még több energiafelhasználással jár. A szuburbiák lényeges tulajdonsága, hogy a problémákat decentralizált módon szeretnék megoldani. A „kompakt város” ideája, azonban a fenntarthatóság eszméjével együtt arra törekszik, hogy bizonyos határok közé szorítsa ezen problémákat, vagyis centralizálja azokat.

A nyugati, új típusú városfejlesztésben megjelent egy új koncepció, mely szerint a milliós népességű városok kompakt módon működnek, melyek több központúak és a városias és falusias részek váltakoznak benne. Egy ilyen ”képződmény” a városon belül az „urban village”. Jellemzője, hogy *„az információs társadalom szolgáltatásait és lehetőségeit olyan „falusias” formában nyújtja a lakosság számára, amely jóval magasabb életminőséget, komfortérzetet és szellemi atmoszférát biztosít, mint a hagyományos nagyvárosi környezet.”*

Az urban village-ben az emberek, azaz a gyalogosok érdekeit veszik figyelembe, a tömegközlekedés földalatti és helyi járatos megoldása, villamossal és elektromos buszokkal és ezeket összekötik kerékpár-állomásokkal.

A kompakt város elképzelés főként a nyugati, ipari városokban lehetséges, hiszen a népességük állandónak tekinthető.

Az alábbi részben bemutatjuk a fenntartható település, azaz a „kompakt város” szerkezeti felépítését, amihez segítségünkre lesz Hajnal Klára által készített sematikus ábra.

24

Ez a településmodell holarchikus és kompakt szerkezetet jelöl, a funkciók hierarchikusak, a föld-és térhasználat vertikális és horizontális módon is kiviteleződik. Központi funkciók a városközpontjában koncentrálnak, míg az alapellátást biztosító funkciók egymástól elszórtan helyezkednek el. A nagyvárosokban több holarchikus csomópont kialakítására van szükség, melyek viszonya az egymásmellettségben értelmezhetőek.

²⁴ http://foldrajz.tk.pte.hu/tarsadalom/letoltes/teljes_szerkesztett_1.3.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)

Az ökofalvak bemutatása

Általánosan az ökofalvokról

A sok szakirodalmi fellevezetés után elérkeztünk dolgozatunk igazi kutatási tárgyához az ökofalvakhoz. Az ökofalvak megjelenése a világon mindenütt társadalmi mozgalomból nőtt ki magát, mely leginkább a környezetvédelemmel kapcsolatos, a globális világ, a fogyasztói társadalom, a jelenleg nyugati kultúrát uraló értékrend ellen harcol. Ezek természetesen általános megfogalmazások, amiket a különböző weblapok, szakkönyvek, folyóiratok, napi újságok stb. emlegetnek e témával kapcsolatban. És igen a fenntartható fejlődés, mint eszme is közrejátszik e falvak létrejöttében. Hadd idézzünk ezzel kapcsolatban egy visnyeszéplaki asszonyt, aki így fogalmazott: „Egyszerűen csak jól akarunk élni!”

A világon több ökofalu található, melyeket a Globális Ökofalu Hálózat (Global Ecovillages Network=GEN) szervezet vonja védőhálója alá. Fő célja pedig, hogy támogassa és ösztönözze a fenntartható településeket szerte a világon.

A világon az egyik leghíresebb ökofalu Findhorn, melyre úttörőként is tekinthetünk. Az Egyesült Királyság legnagyobb direkt módon létrehozott közössége, mely már 1985 óta töretlenül működik. A saját bankjuk, pénznemük és 55 ökológiailag fenntartható házaikon, a szennyvízkezelő rendszerükön túl, talán a legérdekesebb, hogy négy darab 750kW-os szélturbinát építettek fel, mellyel nemcsak saját maguk részére képesek villamos energiát létrehozni, hanem a felesleget el is adják.

Az ökofalvak legnagyobb érdeme az ökológiai lábnyom csökkentése, a környezetvédelem, fenntarthatóbb település mellett a társadalmi tőke értékének újra előtérbe helyezése és az ezáltal szolidaritás érzésének növekedése. Egy amerikai tanulmány szerint az emberek 1985 előtt 3 bizalmast említettek meg egy felmérés során, míg a kutatási évben márcsak kettőt. Az ökofalvak lehetőséget teremtenek a megújuló kapcsolatoknak is, mellyel javul az életminőségük és egy fenntarthatóbb életmódot élhetnek. Ezekben a közösségekben a világi javak, pénz, magántulajdon leértékelődik, mert belátták, hogy a boldogsághoz vezető út nem ez. Jól példázza ezt egy amerikai tanulmány, melyet Burlingtonban készítettek. A városban létrehoztak egy ökofalut. A kutatás elégedettségi vizsgálat volt, demográfiai adatok tekintetében homogén csoportokat képeztek, viszont a jövedelemnyiség tekintetében különböztek, a városlakók átlagosan 30.000 dollárt kerestek évente, míg az ökofalu lakói 15.000 dollárt. Az eredmény meglepő volt, legalábbis a laikusok számára, hiszen az ökofalu lakói ugyanannyira voltak elégedettek a felsorolt állításokkal, mint a többet kereső városiak. Az ok, hogy a megszerzett javakat az ökofalu lakói társadalmi tőkével helyettesítették és még

egy pozitív oldala is volt az ő elégedettségüknek, kevesebbet fogyasztottak, ezáltal kisebb volt az ökológiai hatásuk.

Ezekkel az érdekes példákkal szeretnénk volna felhívni a figyelmet az ökofalvak létjogosultságára. Véleményünk szerint az ökofalvak tekinthetőek egy fenntarthatóbb társadalom illetve fenntarthatóbb település ideájának. A következőkben részletesen szemléltetjük, hogy hogyan alakultak ki, milyen általános jellemzőkkel rendelkeznek az ökofalvak, illetve milyen típusairól beszélhetünk ma Magyarországon, továbbá két magyarországi ökofalu társadalmát, fenntarthatóságát, jelenét vizsgáljuk meg.

Az ökofalu mozgalmak

Az 1970-es évek tehető az első megjelenésük, mely főként először Németországban, Dániában és az Egyesült Államokban.

Egy olyan települést szerettek volna létrehozni, melyek mind területileg, mind társadalmi szinten elhatárolódik a globális világtól, és amit megtervezett, tudatosan létrehozott közösség hoz létre. A külföldi ökofalu hálózat létrejöttében egy kanadai házaspár Ross és Hildur Jacksonnak köszönhető.

Magyarországon kicsivel később az 1980 évek végétől kezdődtek el az értelmiségi, polgári körökben a kezdeményezések, törekvések főként az egyetemisták körében.

Jelenleg hazánkban a Magyar Élőfalú Hálózat foglalja össze az ökofalvakat. Az élőfalú fogalma magyar szóalkotásnak köszönhető és abban különbözik az ökofalutól, hogy ez tekinthető tradicionális falunak, ami ökológiai alapelvek figyelembe vételével működik. A legfontosabb tagjai a Magyar Élőfalú Hálózatnak: Galgafarm, Gömörszőlős, Gyűrűfű, Krisna-völgy, Máriahalom stb.

Az ökofalvak kutatása Borsos Béla nevéhez fűződik, aki leginkább európai ökofalvakat vizsgált, viszont azzal vált "híressé", hogy Gyűrűfű nevű ökofalu egyik megalapítója volt. Szerinte három nagy trend figyelhető meg az ökofalvak kialakulását illetően. Az egyik ilyen a „*kihalt falura épülő*”-ökofalvak, melyek előfordulási helye legfőképp Spanyolország illetve Franciaország. Már meglévő infrastruktúrára hagyatkozik az elhagyott házak tekintetében és általában könnyen megközelíthetőek, mégis megfelelően távol helyezkednek el akár egy másik településtől. Ilyen ökofalutípus Gyűrűfű is, mely azért választott egy teljesen elnéptelenedett falut letelepedési célból, hogy a volt kormányzati rendszer áldozatául esett holt települést újra felvirágoztassa, vagyis a „halál” szimbólumával ellentétes jelképpé váljon. A következő ökofalu trend a világban és hazánkban is az „*elnéptelenedő falu újjáélesztése*”. Ez az irányzat főként Közép-Európában hódít. A magyarországi leghíresebb példája pedig

Visnyeszéplak, ami eredetileg Visnye falu szőlőhegye volt, majd az 1980-as évek vége felé budapesti egyetemisták egy csoportja költözött a szőlőhegyre. Az ökofaluban mai is élnek még "öslakosok".

A „zöldmezős beruházások” körülbelül a 1990-es évek elején jelentek meg hazánkban. A két legismertebb települése Galgafarm, illetve a Krisna-völgy.

Az ökofalvak jellemzői

Az alábbiakban ismertetjük azokat az elméleteket, fogalmakat, melyek hatással vannak ökofalvak ideológiájára/ideájára.

A Gaia-hipotézis James Lovelock nevéhez fűződik, mely szerint a Földanya önálló, élő entitás és élőlényekre jellemző tulajdonságokkal rendelkezik. A települések csak ökoszisztémák, a bioszféra alrendszerai.

Nemcsak településben lehet gondolkodni, hanem inkább a régió a megfelelő területi egység, az ökofalvakkal kapcsolatban még inkább az "ökorégió" fogalma. Ilyen például egy vízgyűjtőterület egészének birtoklása, mely a fenntarthatóság szempontjából azért lényeges, mert egy ilyen adottságokkal rendelkező területet könnyebb megvédeni a szennyezéstől. Ideális esetben egy "ökorégióba" tartozó települések egymással kapcsolatban állnak, összhangot alkotnak a természettel, egymással és a hagyományokkal. Ezt nevezzük bioregionalizmusnak.

A fenntarthatóság elve leginkább a "3 lábú szék" metaforával írható le, mely szerint minden ökofalu kiválaszt egy dimenziót és a mentén szerveződik, az összes többit hozzáigazítják. E dimenziók a gazdaság, társadalom, környezet. A negyedik ilyen pedig lehet a spiritualizmus. A zöld ideológia általában kevésnek bizonyul, hogy egy közösséget összetartsen, szükséges egy közös hitrendszer kialakítása is. Ezt nevezhetjük "spirituális fenntarthatóságnak" is.

Az ökofalvak tervezetten, szigorú megalkotás után hozzák létre a közösségeiket. Például Németországban baráti társaságok szerveznek ilyen csoportosulásokat. A szigorú csatlakozási szabályoknak elsősorban a zárt közösség fenntartása a célja és egyfajta szűrőként is működik a külső, idegen, különböző értékrendet valló emberekkel szemben. Az új tagok felvétele hosszú folyamat eredménye, melyet általában földtulajdon megvásárlásával alapoznak meg.

Az autonómia fogalma nagyon fontos, hiszen az ökofalvak természetükből kifolyólag törekszenek az önállóságra, önrendelkezésre. Általában a szokásos "köldökszínórokról" is leválnak, azaz nem veszik igénybe a víz, villany és gáz szolgáltatásokat, igaz sokszor a megfelelő infrastruktúrával sem rendelkeznek ezen szolgáltatások alkalmazásához. Az

államtól való függetlenedés is bizonyos szinten megfigyelhető, bár ezt inkább úgy fogalmazzuk meg, hogy az engedetlenség csendes volta.

A következő jellemző, a holisztikus felfogás, mely szerint mind a település, mind az embert a természeti környezetében értelmezzük.

Az ökológiai gazdálkodás a permakultúra fogalmában értelmezhető, mely állandó gazdálkodást jelent, – nemcsak kiskerti szinten – fogyasztáscsökkentésre és a természetből történő energianyerésre helyezi a hangsúlyt.

Két magyarországi ökofalu összehasonlító elemzése – Gyűrűfű és Visnyeszéplak

Gyűrűfű a Dél-Zselicben megbújó picinyke kis falucska, mely közigazgatásilag a nem messze lévő Ibaához tartozik. Megközelíteni csak autóval vagy a helesfai vonatállomástól gyalogszerrel, ami körülbelül 2-3 órás túrát jelent. Kanyargós, erdei út vezet az ökofaluba, mely természetvédelmi területen található. Több romosnak látszó hídon kell át kelni az utunk során, amit magyar honvédség épített a ökofalu alapítása után. Miután megérkezünk Gyűrűfűre rögtön megpillantjuk a szemben lévő domb tetején 1-2 rendben tartott portát és vályogházat, balra található a közösségi ház. A többi lakóépület rejtve marad, hiszen szórványosan helyezkednek el a 174 hektáron.

Visnyeszéplakhoz is kalandos út vezet, még pedig egy erdőgazdálkodás által kavicsal szórt úton jutunk el. A falu Kadarkút közelében található. Visnyeszéplaki kirándulásunkat a központi térről kezdtük meg, ami egyben a falu elején található. Ezen a téren az iskola, egy kemence és egy fedett közösségi tér kapott helyet.

Kutatásunk tárgyát képező két ökofaluban előzetesen végeztünk résztvevőként megfigyelő elemzést, míg Gyűrűfű esetében egy mélyinterjú keretében is megkérdeztük az egyik alapítót, Kilián Imrét. Ezen primer, kvalitatív kutatási anyagokból mutatjuk be, hasonlítjuk össze a két ökofalu múltját, jelenét és lehetséges jövőjüket.

20 évvel ezelőtt, a '80-as években polgári mozgalmak által kezdett kibontakozni egy tudatosságot valló szűk egyetemista réteg Budapesten. Ezek a mozgalmak főként a Dunakör nevű környezetvédő szervezet szárnya alatt bontakoztak ki, melynek akkori legfőbb célkitűzése volt a bős-nagymarosi vízlépcső megépítésének megakadályozása. Kilián Imre így fogalmaz erről az időszakról: „*Akkoriban minden ellen tüntettünk.*”

1990 nyarán az Ökotópia nevű táborban találkozott Kilián Imre Borsos Bélával, ezután pedig szimpatizánsként részt vettek a Budapesti Műszaki Egyetem által alapított zöldkör nevű

kezdeményezésben, ahol ökológiai diskurzusokat folytattak. Azonban a zöldkör nem biztosított megfelelő keretet az ökofalu koncepciónak, így kiváltak belőle és 1990 őszén egy új közösség alakult meg.

Előzetes kirándulások és tapasztalat gyűjtés után, neki kezdtek a tervezésnek, melyhez egy külföldi, de magyar származású szakembert kértek fel, akinek köszönhetően kiépítették a permakultúrát Gyűrűfűn.

1991 óta számítják a megalapítást, mikor is egy nagy honfoglaló sáttortáborozást tartottak, azonban az első családok letelepedése csak 1993-ban történt meg.

A területválasztásban elsősorban az olcsó telekár volt a meghatározó, azonban ebben az időszakban máshol is alacsony áron lehetett földterülethez jutni, így sok egyéb más mellett 2 erős indok szolgált Gyűrűfű mellett. Az egyik a település szimbolikája, vagyis a halál jelképévé vált az elnéptelenedés miatt, azonban szerették volna ezt megfordítani és az élet falujává válni. A másik ok, nem ennyire lírai, a déli fekvés miatt esett a választásuk.

Visnyeszéplak Visnye nevű falu szőlőhegye volt eredetileg és egészen 1990-ig szinte teljesen elnéptelenedett. Egy az önfenntartást és az élhetőbb települést szorgalmazó budapesti csoport szemelte ki magának ezt a területet. Róluk is elmondható, hogy főként értelmiségi, egyetemista körben mozgó fiatalokról van szó.

A két falu társadalmára a kormegoszlást tekintve nagyjából egyenlőnek nevezhető. Gyűrűfű esetében hiányzik a 20 éveinek elején járó generáció, illetve az 50 évesnél idősebb korosztály. Visnyeszéplak az egyetlen olyan település ma Magyarországon, ahol az egyfőre jutó gyerekszám a legnagyobb, átlagosan 4-5 gyermeket nevel egy család.

Érdekes dimenzió, amit az ökofalvakkal kapcsolatban elemeznünk kell a falun belüli politika, illetve a közigazgatás kérdése. Mindkét település közigazgatásilag egy vagy több településsel tartozik egybe, általában mélyebb konfliktusok nélkül működnek ezek a kapcsolatok. A falusi vezetés a két településen hasonló struktúrát mutat, azonban mindkettőről elmondható, hogy konkrétan ilyen vezetés nem létezik, nincsen hierarchia, konszenzusra törekednek és csupán egyes feladatok élére neveznek ki vezetőt.

A társas kapcsolatok tekintetében Visnyeszéplak a követendőbb példa, hiszen a nagy szám ellenére egymást segítve, szolidáris alapon intéznek szinte minden ügyet közösségi kenyérsütésen át, a gyerekek vigyázásától, az esetleges ételmiszer behozatalig.

Gyűrűfű esetében lazább, azonban, ahogy Kilián Imre fogalmaz kiváló közösségi kapcsolatokkal rendelkeznek. A gyerekek iskolába szállítását rendszerint közösen, egyeztetve oldják meg, és a kalákázás is megfigyelhető náluk közös vályogház építése, illetve cserepezés formájában.

Kutatásunk során mindkét faluban kíváncsiak voltunk, hogy saját bevallásuk szerint az egész ökofalu koncepció értelmezhető-e, úgy hogy *”kivonulni a társadalomból”*. Erre a kérdésre Gyűrűfű egyik alapítója válaszolt a legfrappánsabban:

„Van egy poén körülbelül 20 éves. Mikor mi elkezdünk, jöttek azzal a dumával, hogy mi kivonultunk a társadalomból az Isten háta mögé túlélési kísérletet folytatni. Erre mi kitaláltunk egy választ, ami úgy hangzik, hogy 1 mi nem vonultunk ki, hanem bevonultunk, 2 nem az Isten háta mögé, hanem Isten színe elé és 3 nem mi folytatjuk a túlélési kísérletet, hanem azok, akik ott maradtak.”

Visnyeszéplak esetében a teljes elszigeteltség lenne a cél, a majdnem 100%-os önfenntartás mellett, ezzel szemben a gyűrűfűiek szinte naponta ingáznak a baranyai megyeszékhely között, főként munkavégzés céljából.

Az gyerekek iskolai ellátása a gyűrűfűiek esetében egy falubusz segítségével megoldott, melyet alapítványi pénzből üzemeltetnek és a nem messze lévő szentlőrinci iskola nyújt oktatási lehetőséget. Az interjú során kiderült, hogy a bürokratikus intézkedések miatt sok gyermek Szentlőrincre van bejelentve, mert a körzeti iskola Allamelléken lenne, és kollégiumi elhelyezés lenne szükséges.

Visnyeszéplakon található iskola, mely megoldást jelent az oktatás problémája elsőtől negyedikes évfolyamokig. A tanítás összevont osztályokkal működik, aminek pozitív következménye, hogy a gyermekek sokkal elfogadóbbak, szolidárisabbak és könnyebben osztozkodnak, mint az ugyanilyen korú városi gyerekek.

Az ökofalvak fenntarthatóságához, mint azt az általános részben is megemlítettük szükséges egy közös hitrendszer megléte, egy közös spirituális tudat. Kilián Imrét kérdezve, elmondta, hogy az ökofalu alapításakor nem volt céljuk egy *„államvallás”* létrehozása, inkább magánügynek tekinti a vallási meggyőződést, azonban kifejti, hogy az itt lakók talán még hívőbbek, azoknál, akik a városban templomba járnak, hiszen a természetben jobban érzékelhetőbb Isten jelenléte.

Visnyeszéplak egy erősen keresztény vallást valló és gyakorló közösség, mindennapi tevékenységüket is áthatja az isteni jelenlét.

A közösség zártságát védendő szűrési mechanizmus az új tagok felvételével, családok letelepedési kérelmével kapcsolatban a két ökofalu körülbelül egyforma álláspontot képvisel. Elsősorban a spekuláció ellen, az alacsony földárak tekintetében alkották meg az elbírálás hosszú folyamatát. A gazdasági válság következtében, az érdeklődés mindkét falu iránt, sőt a többi magyarországi falu iránt is megnövekedett.

A teljes öfenntartás a különböző szükségletek, igények sokszínűsége miatt nem sehol sem lehetséges. Azonban e két ökofalu követendő példája permakultúráik megléte, fenntartása. Élelmiszer tekintetében egyik falu sem nevezhető önrendelkezőnek, sok terméket a környező településekről szerzik be. Egyben azonban szinte teljes mértékben azok, mégpedig a hő technikájukban. Passzív hő használatú vályogházakban laknak, a melegvizet napkollektorok segítségével oldják meg, illetve a fűtéshez tűzifát használnak fel.

Az ökológiai alapelvek betartása a falvak számára meghatározó. Főként a természet szeretete játszik ebben szerepet és nem pusztán csak a környezetvédelmi szempont. Gyűrűfű egy tervezett permakultúra, amely egy vízgyűjtő területére épült. Ez egy önmagába záródó rendszer, amit a ciklikusság jellemez. Ezért szükséges a szabadtéri latrinák alkalmazása a vízöblítéses WC-k helyett. A kemikáliák használatának teljes kizárása is ezt a biológiai, természeti egyensúly megtartását szolgálja.

A jövőt tekintve nagyon pozitívak, szeretnék, ha az ökofalvak egy fajta értéket, és követendő példát jelentenének a mai magyar társadalom és a világ számára is. Mindenekelőtt törekednek arra, hogy önellátásuk tovább fejlődjön biogazdálkodás formájában. Visnyeszéplak tervei között nem szerepel a lakosság növelése, míg Gyűrűfű esetében a létszám növekedése egy kitűzött célt szolgál.

Konklúzió

A dolgozatban bemutatott ökofalvak a fenntartható társadalom és település gyakorlati mintájaként szolgálhatnak, ezért célszerű társadalompolitikai eszközökkel támogatni az ökofalvak számának és lakosságának növekedését, lakóinak célkitűzéseit.

A falutípusok közötti diverzitás miatt nehéz egységesen szociológiai szemszögből vizsgálni őket, a jövőbeni kutatások kitérhetnének több ökofalu társadalmának vizsgálatára, értékrendbeli változásaira.

Irodalomjegyzék

Könyvek:

- Nico Stehr (2007): A modern társadalmak törékenysége. Budapest: Gondolat-Infonia Kiadó
- Hajnal Klára (2010): Itt és Most. Bükkösd: Zöld Völgyért Egyesület
- Szelényi Iván (1973): Városshociológia. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Hálózati források:

- <http://www.pointernet.pds.hu/ujzagok/evilag/2003ev/02/20070312220510165000000230.html>(Letöltés dátuma: 2012. január 26.)
- <http://mek.niif.hu/05400/05433/05433.pdf> (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)
- www.artefaktum.hu/ipis/pinter.rtf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)
- http://www.infonia.hu/digitalis_folyoirat/2009_3/2009_3_hilthy.pdf [Letöltés dátuma: 2012. január 26.)
- http://epa.oszk.hu/01900/01963/00029/pdf/infotars_2009_09_02_007-034.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)
- <http://bocs.hu/nefe/fenntarthatotarsadalom.pdf> (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)
- http://www.infonia.hu/digitalis_folyoirat/2009_3/2009_3_fuchs.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 26.)
- http://foldrajz.ttk.pte.hu/tarsadalom/letoltes/teljes_szerkesztett_1.3.pdf (Letöltés dátuma: 2012. január 28.)

Mellékletek

1. számú melléklet: Kutatási terv

Kutatás témája

Az információs és kommunikációs technikák egyre nagyobb térhódítása révén a posztindusztriális társadalom egyre több és több társadalmi kihívással néz szembe. A kor, amiben most élünk úgy is nevezhetjük, hogy információs társadalom. Az információs korban viszont megjelent egy olyan fogalom, melyet ma divatként is szoktak emlegetni: fenntartható fejlődés. E fogalmat semmi esetre sem szabad ledegradálni és üres frázisokkal megtölteni, éppen ellenkezőleg, egyre többet és többet kell vele foglalkoznunk. Ezen eszme több dimenzióban értelmezhető. A kutatás két dimenzióját érinti elsődlegesen: fenntartható település és fenntartható társadalom.

Kutatás idődimenziója

A téma összetettsége és bonyolultsága miatt szekunder adatfeldolgozás útján elemezzük a témát. A fenntartható települések lehetséges példája Gyűrűfű, ahol a falu egyik alapítójával készítünk egy keresztmetszeti vizsgálatot.

Kutatási probléma pontos meghatározása

A dolgozatban elsősorban arra keressük a választ, hogy a fenntartható társadalom alakíthatja ki a fenntartható településeket vagy azok a fenntartható társadalom alapegységeiként jelentek meg. A kutatás célja átfogó képet adni arról, hogy a mai magyar társadalom számára a fenntarthatóság jegyében milyen alternatív lehetőségek kínálóznak a jelenleg uralkodó társadalmi szerkezethez képest. A téma hazai és külföldi szakértőinek eredményein keresztül ismertetjük a fenntartható társadalom alapelveit és különböző dimenzióit, valamint kitérünk a jelenlegi magyarországi Nemzeti Fenntarthatósági Fejlődési Stratégiára és az Európai Unió által meghatározott a településfejlesztésre vonatkozó koncepcióra is. A fenntartható település ideák közül elsősorban a magyarországi Élőfalú Hálózatot és annak egy ökofaluját vizsgáljuk, de említést teszünk a klímabarát-településekről is. Ezen településeket összevetjük a fenntartható társadalom dimenzióival és alapelveivel, majd azt a konklúziót vonjuk le, hogy a mai magyar társadalomnak lehetséges jövőképei ezek a települések.

Kutatási kérdések

- Mi alakít ki mit, vagyis a fenntartható társadalom hozza létre a fenntartható településeket vagy fordítva?
- Hogyan jellemezhető a fenntartható települések társadalma? (Két ökofalú bemutatása.)

- Megfelelnek-e a falusi társadalmak a fenntartható társadalom alapelveinek, dimenzióinak?
- Lehetséges alternatívái-e a mai ökofalvak vagy klímabarát-települések a társadalom számára?
- Léteznek-e egyáltalán ma Magyarországon tisztán fenntartható települések?

Hipotézisek

- A fenntartható településeket a társadalom, vagyis közösségek hozzák létre.
- Magyarországon nincsenek tisztán fenntartható települések.
- Lehetséges alternatíva az ökofalu a fenntartható társadalom számára.
- Magyarország még nagyon messze van a fenntartható társadalom stádiumától.

2. számú melléklet: Daniel Bell: Az információs társadalom modellje

	Preindusztriális	Indusztriális	Posztindusztriális
Termelési Mód	Kitermelő	Termelő	Feldolgozó, újrahasznosító
Gazdasági Szektor	Elsődleges Mezőgazdaság Bányászat, Halászat Favágás, Olaj és gáz	Másodlagos Áruterelés, Gyártás Tartós iparcikkek Nem tartós iparcikkek Építőipar	<i>Szolgáltatások</i> Harmadlagos Közlekedés Negyedleges Kereskedelem Közüzemek, Pénzügy Ötödleges Biztosítás, Ingatlan Egészségügy Oktatás, Kutatás, Kormányzat, Kikapcsolás
Átalakulást hozó erőforrás	Természetes energia Szél, víz, igásállatok, emberi izomerő	Gyártott energia Áram-olaj, gáz, szén, atomenergia	Információ Számítógépek, adatátviteli berendezések
Stratégiai erőforrás	Nyersanyagok	Fináncstőke	Tudás
Technológia	Kézműipar	Gépi technológia	Intellektuális technológia
Tudásbázis	Kézműves, fizikai munkás, gazda	Mérnök, betanított munkás	Tudós, műszaki és professzionális foglalkozások
Módszertan	Józan ész, próba- szerencse, gyakorlat	Empiricizmus, kísérletezés	Absztrakt elméletek, modellek, szimulációk, döntésmélet, rendszerelemzés
Időperspektíva	Múltorientált	Ad hoc alkalmazkodóképes- ség, kísérletezés	Jövőorientált: előrejelzés és tervezés
Tervezés	Játék és természet ellen	Játék a mesterséges jövő ellen	Személyek közötti játék
Vezérelv	Hagyományközpontú- ság	Gazdasági növekedés	Elméleti ismeretek kodifikációja

3. számú melleklet: Gyűrűfű és Visnyeszéplak összehasonlító táblázata

	Gyűrűfű	Visnyeszéplak
Család	kiscsaládok	nagycsaládok
Közösség	gyengébb közösségi kapcsolatok	erős közösségi kapcsolatok
Informális kapcsolatok	jó szomszédi viszony, egymás segítése ill. tanítása	jó szomszédi viszony, egymás segítése ill. tanítása
Társadalmi szerveződés	demokratikus, konszenzusra törekvés	demokratikus, konszenzusra törekvés
Tervezett/megalkotott közösség	abszolút tervezett	egy elnépesedő falu újjáélesztése
Vallás	spiritualizmus	erős keresztény hit
Iskola	szentlőrinci iskola	4. osztályig biztosított
Kapcsolat a külvilággal	tudatos, előre megtervezett	tudatos elzárkózás
Demográfiai jellemzők	hiányzik az idősek és a 20-as éveik elején járók	az ideköltözők között nincsenek idősek, legtöbb gyerekkel rendelkező település Magyarországon
Vagyoni helyzet	jómóduak, munkavállalók	kevésbé jómóduak, kevés a munkavállaló
Végzettség	főként diplomás értelmiség	főként diplomás értelmiség
Társadalmi célok	bővítés új családokkal, közösség erősítése programokkal	új családok felvételének korlátozása

Forrás: a dolgozat szerzőjének saját készítésű táblázata